

Željka Sokolić

VIRUS HIV V JUŽNI AFRIKI

ŠOKANTNI STATISTIČNI PODATKI

Množična okužba z virusom HIV/AIDSom v Republiki Južni Afriki (v nadaljevanju: Južni Afriki) po apartheidu predstavlja za državo enega večjih zdravstvenih in ekonomskih problemov. Leta 2009 je število okuženih že preseglo 5 milijonov prebivalcev. Južna Afrika je država z največ okuženimi z virusom HIV na svetu. Njene sosednje države ji sledijo. Vsak četrti prebivalec med 19. in 49. letom je okužen. Vsak dan umre od 800 do 1300 prebivalcev zaradi okužbe. Tretjino vseh smrtnih žrtev predstavljajo umrli za posledicami virusa HIV. Leta 1994 je povprečna pričakovana življenjska doba znašala 65 let, deset let kasneje le še 49 let. Nekateri ocenjujejo, da bi naj do leta 2015 pričakovana življenjska doba padla na 41 let. Vsako leto se število prebivalcev zmanjša za 0,2%. Tretjina nosečnic je okuženih z virusom HIV.

Slikovno gradivo 1: <http://www.topnews.in/health/files/SA-Aids.jpg>

DRUŽBENO-EKONOMSKE POSLEDICE

Okužba s virusom HIV neposredno vpliva tudi na ekonomsko stanje države ter visoko stopnjo mobilnosti prebivalstva. Močna je korelacija okužbe z raso, zaposlitvijo, dohodkom in izobrazbo. Največji odstotek okuženih predstavljajo temnopolti, najnižji pa aziati in belci. Ženske so zaradi bioloških, socialnih in ekonomskih faktorjev bolj podvržene okužbi in se v povprečju okužijo v mlajših letih kakor moški. Stopnja razširjenosti virusa je najvišja med brezposelnimi osebami in nizko-kvalificiranimi delavci, najnižja pa med višje izobraženim prebivalstvom. Virus HIV je najbolj razširjen med poklici, ki po navadi zahtevajo daljšo odsotnost od doma (rudarji, vozniki tovornjakov, vojaki, ipd.). Hitra urbanizacija v Južni Afriki je veliko prispevala k poslabšanju ekonomskih, socialnih in zdravstvenih razmer. Število okuženih je zaradi

večje izolacije in družbenih norm nižje v ruralnih območjih kljub dejstvu, da je v mestih večja ozaveščenost, boljši pogoji za zdravljenje in bolj razširjena uporaba zaščite med spolnim odnosom. Hitro širjenje okužbe z virusom HIV se odraža prav tako na vedenjskih in socialnih vzorcih. Množično izseljevanje prebivalstva v urbana območja, priseljevali beguncev iz drugih afriških držav, vračanje izgnancev in borcev za osvoboditev v državo po padcu apartheida, dobra infrastruktura ter migracijski delavci so prispevali svoj delež k širjenju okužbe. Stroški pogrebov, vprašanje pokopov, zdravstvena oskrba, zasedenost bolnišnic, zmanjšana produktivnost ter odsotnost z dela so še dodatno breme za državo. Na ulicah je iz dneva v dan več sirot. Nekateri ocenjujejo, da bi naj na cesti živelo od milijon in pol do 3 milijone otrok, v polovici primerov zaradi izgube enega ali obeh staršev za posledicami okužbe z virusom HIV. Zaradi negativne podobe Južne Afrike trpi turizem, tuji vlagatelji pa vse do priprav na Svetovno nogometno prvenstvo 2010 niso videli pretiranega potenciala v državi. Predvidevamo lahko, da se bo zgodba ponovila kar hitro po zaključku prvenstva.

Na tem mestu bi želela izpostaviti kritiko nad samim vrhom države: predsedniku Južne Afrike Jacoba Zuma, saj s poligamnimi načinov življenja samo izpodbija državne napore za boj proti virusu HIV. Da ne omenimo bivšega predsednika Thaba Mbeka, ki je javno zanikal povezavo med virusom HIV in AIDSom. Toliko o »dobrih« zgledeh.

OD PROVINCE DO PROVINCE

Odstotek okuženih se med posameznimi provincami Južne Afrike močno razlikuje. Največ okuženih z virusom HIV je v provincah KwaZulu-Natal in Mpumalanga, najnižji odstotek okuženih pa so zabeležili v Zahodni in Severni Kaplandiji. Do takšnih odstopanj med provincami naj bi prišlo zaradi rasne sestave, stopnje urbanizacije, bližine pristanišč in pomembnejših tovornjakarskih poti. Nizki socialno-ekonomski status prebivalcev neposredno vpliva na slabo ozaveščenost, večje tveganje spolno aktivnega življenja, večjo razširjenostjo spolnega nasilja in večjo verjetnostjo gospodarske stiske in migracij. KwaZulu-Natal je provinca z najvišjo stopnjo okuženosti z virusom HIV na svetu. Kar slaba polovica odraslih prebivalcev province naj bi bila okuženih.

POLOŽAJ ŽENSK

Dejstvo je, da ženska rojena v Južni Afriki ima večjo možnost, da je posiljena kakor, da se nauči brati. Statistično gledano naj bi bilo vsako četrto dekle posiljeno do svojega 16. leta. Ženske v Južni Afriki so pogosto fizično in/ali spolno zlorabljene. Med prebivalci kroži mit, da se lahko moški okužen z virusom HIV ozdravi s spolnim odnos z mlado devico, tudi dojenčkom.

S podporo nekaterih politikov so v provinci KwaZulu-Natal vzpostavili prakso testiranja deviškosti mladih deklet. Tovrstni testi se izvajajo od 90ih let naprej. Testirana so dekleta med 6. letom starosti in poroko, nekatera tudi tedensko. Sprva so prakso izvajali na dekletih starejših od 12. let, vendar se je izkazalo, da jih je več kakor polovica že spolno aktivnih. Ženske vidijo testiranje kot možnost ohranitve kulturnih vrednot, zato ni presenetljiv podatek, da je večina podpornikov izvajanja tovrstnega testiranja predvsem žensk. Testiranje je le še ena oblika nasilja nad ženskami in znatno prispeva k spolni diskriminaciji. Problem je uperjen v žensko in njeno spolno življenje, prakse moških so tolerirane. Testiranje deviškosti ponižuje ter izvaja pritisk nad ženskami. S tovrstnimi testiranjem je ženska postavljena v samo žarišče virusa, ona je tista, ki nosi krivdo. Poleg tega je ženska tista, ki mora skrbeti za okužene oz. njihove otroke, tako da se epidemija vrti okoli žensk in slabša njihov položaj v družbi. Testiranje deviškosti krši človekove pravice, zagovorniki pa vseeno trdijo da bo testiranje rešilo nacijo in ustavilo bolezen. Testiranja potekajo doma, na travi stadiona, v cerkvah ali šolah. Pregledajo barvo in teksturo zunanjih spolovil (?). V provinci KwaZulu-Natal punce testirajo tudi v sklopu tradicionalnih festivalov (primer takega festivala je *Nomkhubulwan*), saj naj bi bilo testiranje devištva del tradicije. Dekleta v primeru devištva prejmejo certifikat. Družinam punc, za katere ocenijo, da so že imele spolni odnos, lahko določijo tudi globo. Spolno aktivna ženska velja za umazano in nevarno za ostale device. S testiranjem devištva se le še povečuje neenakost med spoloma. Ženske nimajo nadzora nad svojim spolnim življenjem, se ne morejo zoperstaviti moškim in so v primeru okužbe z virusom HIV bolj stigmatizirane.

PRIZADEVANJA

Četrtnina finančnih sredstev javnega zdravstvenega sistema Južne Afrike se porabi za zdravljenje okuženih z virusom HIV. Izvajajo se kampanje ozaveščanja, vendar je znanje in vedenje o okužbi še vedno nizko. Štiri najpomembnejše kampanje: *Khomanani*, *LoveLife*, *Soul City* ter *Soul Buddyz*, slednji sta najuspešnejši, saj sta zasnovani kot televizijski seriji.

Leta 1992 je bil ustanovljen nacionalni koordinacijski komite, ki je vzpostavil strategijo za boj proti virusu HIV s pomočjo ozaveščanja prebivalcev (predvsem med ženskami in v ruralnih območjih) in z zdravljenjem okužb v zdravstvenih ustanovah. Prva nacionalna strategija v tej smeri se je izvedla dve leti kasneje. Med letoma 2000 in 2005 se je izvajal strateški načrt, ki zajema štiri glavna področja: ozaveščanje javnosti in preventiva, zdravljenje in podpora, raziskave in spremljanje situacije ter pravne in človekove pravice. Leta 2003 je država po neprestanih protestih podprla idejo o zagotavljanju protivirusnih zdravil, vendar ima še vedno premalo okuženih zagotovljeno zdravstveno pomoč. Nevladne organizacije in podjetja v zadnjih letih z ozaveščanjem, prostovoljnim svetovanjem in programi testiranja, ter v nekaterih primerih tudi dobavo zdravil za zaposlene, bijejo boj proti nenadzorovano širjenje obolelih z virusom. Boj proti virusu HIV/AIDSu, malariji in drugim boleznim je tudi eden izmed osmih Milenijskih razvojnih ciljev Združenih narodov.

Izobraževalni sistem v Južni Afriki se postopoma izboljšuje in pismenost raste,

vendar je iz dneva v dan vedno več okuženih z virusom, kar vpliva na višjo stopnjo umrljivosti novorojencev in vedno nižjo pričakovano življenjsko dobo. Nove okužbe med najstniki sicer upadajo, med tem ko so v ostalih starostnih skupinah še vedno visoke. Aprila 2010 je vlada pričela z izvajanjem velike kampanje testiranja in svetovanja (*HCT*). Kampanja ponuja vsem pacientom v javnih zdravstvenih ustanovah brezplačno svetovanje in testiranje za virus HIV. Do junija 2011 naj bi se testiralo 15 milijonov prebivalcev in prepolovilo število na novo okuženih. Za nosečnice in novorojence so izdelani posebni načrti zdravljenja. Uporaba kondomov se je med letoma 2002 in 2008 več kot podvojila. Južna Afrika ima vzpostavljen največji program protivirusnega zdravljenja na svetu. Nacionalni strateški plan (*NSP*)

Slikovno gradivo:

http://www.rnu.nl/data/files/images/cache/must_care/images/lead/AIDS_Campaign.jpg

predvideva zdravljenje, oskrbo in podporo 80% okuženih z virusom HIV. Vendar ljudje nimajo zaupanja v zdravstveni sistem. Za pomoč pri fizičnih simptomih okužbe raje obiščejo tradicionalne zdravilce, ki pa jim lahko le z zelišči pomagajo pri lajšanju bolečine. Govoriti o virusu je tabu, okužba z virusom HIV je v očeh prebivalcev prekletstvo in ne bolezensko stanje. Južna Afrika je prehodila že dolgo pot boja proti epidemiji, vendar še vedno ne dosega pozitivnih rezultatov v primerjavi s sosednjimi državami in državami s podoben situacijo.

... V JUŽNO AFRIKO: PO VIRUS HIV?

Južna Afrika bo prva afriška država, ki bo gostila Svetovno nogometno prvenstvo. Od 11. junija do 11. julija 2010 se bo v 9 mestih odigralo 64 nogometnih tekem. V tem času bo zaradi posledic okužbe z virusom HIV umrlo približno 23.000 domačinov.

Svetovno nogometno prvenstvo v Južni Afriki naj bi zaradi izgradnje novih stavb, infrastrukture ter turistov, ekonomsko stanje v državi izboljšalo. Kako bo to vplivalo na Južno Afriko, ko bodo nogometni navdušenci zapustili državo? Ocenjuje se, da bo Južno Afriko v času Svetovnega nogometnega prvenstva obiskalo okrog pol milijona nogometašev in turistov. Takrat bi naj na polno zaživela tudi prostitucija. Nekateri trdijo, da je kar polovica južnoafriških prostitutk okuženih z virusom HIV ter pozivajo naj se dekriminalizirajo spolne usluge, spet drugi zavračajo te pozive, saj Svetovno nogometno prvenstvo ne more biti temelj za legalizacijo prostitucije.

Mediji poročajo, da bo športni spektakel le še pripomogel k hitrejšemu širjenju virusa po državi in svetu. Pa bo? Lahko, da bo zaradi večje ozaveščenosti in tujih pritiskov potisnilo državo v

Slikovno gradivo: <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/news/article1018041.ece>

pravo smer. Vsekakor bo imelo Svetovno nogometno prvenstvo tako pozitivne kot negativne vplive na Južno Afriko, le čas pa bo pokazal kakšen pečat se bo pokazal na dolgi rok.

Slikovno gradivo: <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/news/article1018041.ece>

ZANIMIVE POVEZAVE

Prispevek o virusu HIV v Južni Afriki:

<http://www.youtube.com/watch?v=b0EeLTWg5Sk&feature=channel>

Dokumentarni film o virusu HIV v Južni Afriki:

<http://www.youtube.com/watch?v=vyGYrwLJNkl>

Nagrajeni igrani južnoafriški kratki film o življenju z virusom HIV:

<http://www.youtube.com/watch?v=Hx1Hru47s50> (1. del)

<http://www.youtube.com/watch?v=rFHzK9z9FFg&NR=1> (2. del)

Osebna izpoved mladega dekleta o testiranju deviškosti:

<http://www.youtube.com/watch?v=XUVtpozb9ql>

Osebna izpoved ženske okužene z virusom HIV:

<http://www.thebody.com/content/art207.html>

VIRI IN LITERATURA

AVERT: AVERTing HIV and AIDS

2010 'HIV and AIDS in South Africa.' *Internetni vir 1:*

<<http://www.avert.org/aidssouthafrica.htm>>, nazadnje pregledan 16. maja 2010.

BBC News

2010 'Rape – Silent war on SA women.' *Internetni vir 2:*

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1909220.stm>>, nazadnje pregledan 16. maja 2010.

Comission on Gender Equality

2000 'A framework for transforming gender relations in South Africa.'
Internetni vir 3:
<<http://www.info.gov.za/view/DownloadFileAction?id=70346>>, nazadnje pregledan 16. maja 2010.

Country Studies, South Africa

2010 'Women in Society.' *Internetni vir 4:*
<<http://countrystudies.us/south-africa/58.htm>>, nazadnje pregledan 16. maja 2010.

DELO

2010 'Med poligamijo in promiskuiteto.' *Internetni vir 5:*
<<http://www.delos.si/clanek/98484>>, nazadnje pregledan 16. maja 2010.

Finding Dulcinea: Librarian of the Internet

2010 '2010 World Cup: Potential Surge of HIV/AIDS Infections in South Africa?' *Internetni vir 6:*
<<http://www.findingdulcinea.com/news/health/2009/august/2010-World-Cup--Potential-Surge-of-HIV-AIDS-Infections-in-South-Africa.html>>, nazadnje pregledan 16. maja 2010.

Horton, Mark

2005 'HIV/AIDS in South Africa.' : *Post-Apartheid South Africa: the First Ten Years*. Nowak, Michael in Luca Antonio Ricci, ur. Washington: International Monetary Fund. Str. 113-129.

Leclerc-Madlala, Suzanne

2001 'Virginity Testing: Managing Sexuality in a Maturing HIV/AIDS Epidemic.' *Medical Anthropology Quarterly* 15(4): 533-552.

Meke, Sandi

2005 'Varnostne implikacije HIV-a/AIDS-a za države Podsaharske Afrike.'
Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Nowak, Michael

2005 'The First Ten Years After Apartheid: An Overview of the South African Economy.' V: *Post-Apartheid South Africa: the First Ten Years*. Nowak, Michael in Luca Antonio Ricci, ur. Washington: International Monetary Fund. Str. 1-21.

Webb, Douglas

1997 *HIV and AIDS in Africa*. London, Chicago: Pluto Press, Cape town: David Philip, Pietermaritzburh: University of Natal Press.

Wikipedia: The Free Encyclopedia

2010 'HIV/AIDS in South Africa.' *Internetni vir 7*:
<http://en.wikipedia.org/wiki/HIV/AIDS_in_South_Africa>, nazadnje pregledan 16. maja 2010.

Wisner, Ben

1995 'The Reconstruction of Environmental Rights in Urban South Africa.'
Human Ecology 23(2): 259-284.